

Nr 97.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1934 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar dels om ökat understöd åt lantmannaskolor, dels ock om understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.

1:o.

Ökat understöd åt lantmannaskolor. I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 18, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av ökat understöd åt lantmannaskolor för läsåret 1933/1934 anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 15,000 kronor, att utgå med högst 5 procent av skola eljest enligt gällande bestämmelser tillkommande understöd av statsmedel, anslag till ålderstillägg samt särskilt dyrtidstillägg till lärarpersonalen icke inräknat, samt oberoende av huruvida inom orten tillskjutes däremot helt eller delvis svarande belopp.

Tillstyrkande bifall till Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må för beredande av ökat understöd åt lantmannaskolor för läsåret 1933/1934 anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 15,000 kronor, att utgå med högst 5 procent av skola eljest enligt gällande bestämmelser tillkommande understöd av statsmedel, anslag till ålderstillägg samt särskilt dyrtidstillägg till lärarpersonalen icke inräknat, samt oberoende av huruvida inom orten tillskjutes däremot helt eller delvis svarande belopp.

2:o.

Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter. I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 25, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppföra ordinarie förslagsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter med oförändrat belopp, 240,000 kronor.

I anledning av detta förslag hava inom riksdagen väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 172 av herr *Gabrielsson m. fl.*, likalydande med II: 314 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen utöver i statsverkspropositionen äskade 240,000 kronor beviljar ytterligare 75,000 kronor till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter att utgå enligt de i kungörelsen nr 235/1930 fastställda stipendiebeloppen; samt

2) I: 221 av herr *Wagnsson m. fl.*, likalydande med II: 388 av herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att stipendiebeloppen för synnerligen behövande elever vid lantmannaskolorna höjas från nuvarande 35 kronor i månaden till 45 kronor för samma tid och att anslaget härför höjes i motsvarande grad,

att bestämmelserna om medellöshet förändras så, att behövande bonde och med den jämställd ungdom får bättre möjligheter till vistelse vid lantmannaskola,

att extra anslag i relation till antalet extra elevplatser beviljas sådana lantmannaskolor, som mottaga större antal elever än vad vederbörande skola avsetts för,

att av medel, avsedda för arbetslöshetens lindrande, anslag utgå till lantmannaskolekurser vid ungdomsläger för arbetslös ungdom.

I händelse ej stipendiebeloppet för synnerligen behövande elev anses böra höjas till av motionärerna yrkade 45 kronor per månad har alternativt yrkats,

att sådan ändring åstadkommes i gällande arbetslöshetsdirektiv, att det medges arbetslöshetsmedels utbetalande jämsides med stipendier till de elever, som skulle erhållit arbetslöshetshjälp, därest de vistats utanför skolan.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, hänvisas till motionerna.

Med bifall till en inom riksdagen väckt motion beslöt 1929 års riksdag att de elever vid folkhögskolan, som prövades vara i behov av stipendier, skulle, allt efter sina ekonomiska förhållanden, fördelas i tre behovsgrader, för vilka stipendierna skulle beräknas till högst respektive 45 kronor, 25 kronor och 15 kronor för elev och läsmånad.

I samband med äskande av 1930 års riksdag av anslag för budgetåret 1930/1931 till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter förordade föredragande departementschefen genomförande av en motsvarande anordning beträffande elevunderstöden vid lantmannaskola, lant-hushållsskola, utbildningskurs för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna samt teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola. Jordbruksutskottet förklarade i sitt utlåtande nr 2 punkt 7 sig dela den av departementschefen uttalade uppfattningen. Sedan riksdagen under åberopande av jordbruksutskottets berörda utlåtande uppfört ordinarie förslagsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter med

det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 200,000 kronor, utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet (nr 235/1930), enligt vilken stipendier till elever vid förenämnda lägre lantbruksundervisningsanstalter kunde utgå med högst 45, 25 och 15 kronor i respektive tredje, andra och första behovsgraden, allt räknat per läsmånad.

I statsverkspropositionen till 1932 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — med uteslutande ur riksstaten av ordinarie förslagsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter under samma rubrik uppföra ett ordinarie reservationsanslag av 240,000 kronor. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1932 av ärendet förordade tillika departementschefen viss mindre rubbning av de för anslagets utgående fastställda grunderna.

I två inom riksdagen väckta motioner hemställdes emellertid, att riksdagen måtte besluta att anslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter fortfarande måtte uppföras såsom förslagsanslag.

Riksdagen beslöt i enlighet med motionärernas hemställan bibehålla anslaget som förslagsanslag. Riksdagens beslut innefattade därjämte, att maximibeloppen av stipendier till elever vid lantmanna- och lantbruksskolor m. fl. kurser skulle i de tre behovsgraderna bestämmas till 35, 20 och 15 kronor eller de belopp, med vilka stipendierna för närvarande högst kunna utgå enligt kungörelsen nr 201/1933.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 26 september 1933 hava *hushållningssällskapens ombud* framhållit de stora svårigheter, som på grund av den rådande depressionen inställde sig, när det gällde för de mindre jordbrukarna att sända sina söner till skolor för lantbruksundervisning, och hava ombuden, med hänsyn jämväl till önskvärdheten att den arbetslösa jordbrukarungdomen i möjligaste mån bereddes sysselsättning, hemställt om åtgärder för en höjning av ifrågavarande elevstipendier till respektive 45, 25 och 15 kronor.

Över denna framställning har *lantbruksstyrelsen* den 9 oktober 1933 avgivit infortrat utlåtande samt därvid anfört, att förevarande framställning avsåge en återgång till de i kungörelsen nr 235/1930 fastställda stipendiebeloppen. Såsom av en vid lantbruksstyrelsens utlåtande fogad sammanställning framginge skulle detta, om antalet elever, som komme i åtnjutande av understöd utav statsmedel, beräknades till samma antal som under läsåret 1932/1933, innebära ett ökat anslagsbehov av i runt tal 63,770 kronor. Emellertid syntes en höjning av stipendiebeloppen kunna väntas medföra ökad elevanslutning till ifrågavarande skolor och kurser, särskilt från obemedlades sida, varför det ökade anslagsbehovet borde beräknas väsentligt högre, förslagsvis till 75,000 kronor. Då lantbruksstyrelsen delade hushållningssällskapens ombuds uppfattning om betydelsen av ökade stipendiebelopp, har styrelsen, under förutsättning att det statsfinansiella läget sådant medgäve, tillstyrkt höjning av nu utgående sti-

pendiebelopp samt hemställt, att Kungl. Maj:t under nyssnämnda förutsättning måtte föreslå riksdagen att höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter från 240,000 kronor med 75,000 kronor till 315,000 kronor.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening har i skrivelse den 3 november 1933 gjort framställning i samma syfte som hushållningssällskapens ombud.

Departementschefen har av statsfinansiella skäl ansett att understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter borde under nästa budgetår utgå enligt oförändrade grunder samt att anslaget borde upptagas med oförändrat belopp.

Motionerna I:172 och II:314 gå ut på en höjning av stipendiebeloppen till respektive 45, 25 och 15 kronor och i samband därmed en höjning av förevarande anslag med 75,000 kronor. Motionerna I:221 och II:388 avse bland annat en höjning av stipendiebeloppet i första behovsgraden från 35 kronor till 45 kronor. Till stöd för sistnämnda båda motioner har hänvisats till två motsvarande motioner rörande stipendier åt elever vid folkhögskolor, vilka remitterats till statsutskottet. I sitt utlåtande nr 144 över dessa motioner har statsutskottet erinrat bland annat att 1932 års riksdag vid bestämmande av stipendiebeloppen för elever vid folkhögskolor till respektive 35, 20 och 15 kronor inskräpft vikten av att under nuvarande förhållanden såväl från skolöverstyrelsens sida som i vad på de lokala skolmyndigheterna ankomme en sträng gallring ägde rum vid stipendiefördelningen, så att inom de olika behovsgraderna endast verkligt behövande komme i åtnjutande av understöd. Härefter har statsutskottet yttrat följande.

»Nu gällande bestämmelser angående maximibeloppen inom de olika behovsgraderna hava fastställts så sent som vid 1932 års riksdag. Redan med hänsyn härtill finner sig utskottet icke kunna biträda vad i motionerna yrkats om en höjning av maximibeloppen. Vidare skulle en dylik höjning få en betydande ekonomisk räckvidd. Enligt en av skolöverstyrelsen gjord överslagsberäkning, av vilken utskottet tagit del, skulle sålunda medelsbehovet under innevarande budgetår, om de tidigare bestämmelserna härunder ägt tillämpning, hava ökats med omkring 125,000 kronor.

Av nu anförda skäl finner sig alltså utskottet böra avstyrka motionerna i denna del.

Emellertid har, enligt vad utskottet erfarit, den av riksdagen anbefallda stränga gallringen vid stipendiefördelningen — särskilt på grund av den ökade kraftiga tillströmningen till folkhögskolorna och den på grund av den ekonomiska krisens långvarighet skeende förskjutningen bland eleverna till den mest behövande gruppen — kommit att för folkhögskolornas behövande elever medföra svårigheter, vilka knappast tidigare kunnat förutses. Utskottet finner sig därför böra förorda, att de nu tillämpade stränga gallringsprinciperna något mildras. Särskilt synes högsta månadsbeloppet, 35 kronor, böra kunna tilldelas även vissa elever av den

grupp, som den senaste tiden, just på grund av strängheten vid gallringen, måst nöja sig med 30 kronor per månad.

Ett genomförande av vad utskottet nu förordat kommer givetvis att medföra ökad belastning på här ifrågavarande anslag. Härtill återkommer utskottet i det följande.

I motionerna har alternativt framförts yrkanden om sådan ändring i gällande arbetslöshetsdirektiv, att det måtte medgivas arbetslöshetsmedels utbetalande jämsides med stipendier till de elever, som skulle erhållit arbetslöshets hjälp, därest de vistats utanför skolan. Det förhållandet, att vederbörande elevs behov av understöd skulle prövas av två från varandra fristående myndigheter, skolmyndigheterna och vederbörande arbetslöshetsorgan, måste emellertid enligt utskottets förmenande medföra praktiska svårigheter. Vidare kan utskottet icke bortse från det förhållandet, att här förevarande elever på detta sätt skulle komma i en i viss mån gynnad ställning i förhållande till andra elever från behövande hem, särskilt landsbygdshem. Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra avstyrka motionerna i denna del.

I motionerna har vidare yrkats, att bestämmelserna om medellöshet måtte förändras så, att behövande bonde- och med den jämställd ungdom finge bättre möjligheter till vistelse vid folkhögskola.

Enligt vad utskottet har sig bekant, hava skolmyndigheterna, i sista hand skolöverstyrelsen, vid sin fördelning av stipendieanslagen sökt att i görligaste mån beakta jämväl lantbefolkningens berättigade krav. Utskottet vill därför inskränka sig till att understryka önskvärheten av att elever från dessa befolkningsgrupper icke bliva tillbakasatta vid stipendiefördelningen. Redan genom den mindre stränga gallringsprincip, som av utskottet i det föregående förordats, hava vidare ökade möjligheter beretts för tillgodoseende av jämväl här ifrågavarande elevkategorier. Med hänsyn till nu angivna omständigheter finner utskottet någon förändring av gällande bestämmelser i av motionärerna antydd riktning icke vara erforderlig.

Med anledning av vad i motionerna yrkats rörande extra anslag i relation till antalet extra elevplatser till sådana folkhögskolor, som mottaga större antal elever än vad vederbörande skola avsetts för, vill utskottet erinra, att redan för närvarande understöd i viss utsträckning utgå till folkhögskolorna för anordnande av parallellavdelningar, vadan skolorna vid en ökad tillströmning av elever kunna erhålla ökat statsbidrag. Härjämte vill utskottet framhålla, att det ur åtskilliga synpunkter — såväl med hänsyn till lokalutrymmen som av pedagogiska skäl — knappast är önskvärt med en alltför stor anhopning av elever vid en och samma folkhögskola. Slutligen vill utskottet erinra, att Kungl. Maj:t i proposition nr 265, varöver utskottet senare kommer att avgiva utlåtande, föreslagit att för undervisningsverksamhet för unga arbetslösa skola vidtagas provisoriska anordningar med anlitande av arbetslöshetsmedel. Under hänvisning till vad sålunda anförts avstyrker utskottet vad i motionerna i här förevarande hänseende yrkats.

Vad vidare beträffar yrkandet, att av medel, avsedda för arbetslöshetens lindrande, anslag måtte utgå till folkhögskolekurser vid ungdomsläger för arbetslös ungdom, vill utskottet framhålla följande. Arbetslöshetskommissionen har redan — och lär jämväl i fortsättningen komma att — i den mån lokaler, lärarkrafter o. s. v. vid folkhögskolor och lantmannaskolor äro för ändamålet disponibla — använda sig härav för upp-

rättande av särskilda kurser för arbetslös ungdom. Någon förändring i detta redan praktiserade förfaringssätt har icke ifrågasatts. Utskottet finner därför ej erforderligt, att någon åtgärd vidtages med anledning av vad i motionerna i denna del yrkats.

Med avseende å frågan om det belopp, med vilket det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor torde böra upptagas i riksstaten för budgetåret 1934/1935, har statsutskottet framhållit, att en närmare beräkning av den ökade belastning, som komme att föranledas av vad utskottet förordat, givetvis vore omöjlig att verkställa. Utskottet har emellertid, efter en verkställd överslagsberäkning, funnit sig böra förorda, att anslaget av nu nämnd anledning höjes med 50,000 kronor utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet till 550,000 kronor eller således med 10 procent.

Utskottet.

Då i de avseenden, varom nu är fråga, såsom hittills likformighet bör råda mellan folkhögskolor å ena sidan samt lantmanna- och lanthushållsskolor m. fl. å den andra, anser jordbruksutskottet, att vad i statsutskottets ovanberörda utlåtande förordats i fråga om elevstipendier vid folkhögskolor bör gälla även beträffande elevunderstöd vid lantmanna- och lanthushållsskolor m. fl. I anslutning härtill tillstyrker utskottet en motsvarande höjning av förslagsanslaget till understöd åt elever vid ifrågasvarande lägre lantbruksundervisningsanstalter eller med 24,000 kronor till 264,000 kronor. Under hänvisning i tillämpliga delar till vad statsutskottet i övrigt anfört får utskottet hemställa,

1) att riksdagen må höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, nu 240,000 kronor, med 24,000 kronor till 264,000 kronor;

2) att motionerna I: 172 och II: 314 samt I: 221 och II: 388, i den mån de icke kunna anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört och hemställt, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 juni 1934.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 96.